

Konvensjon mellom Norge og Sverige om grenseoverskridende reindrift

Bakgrunn

Reindrift over riksgrensen mellom Norge og Sverige har foregått fra gammel tid. Første gangen dette ble dokumentert i en avtale mellom landene var i 1751 i den avtale om riksgrensen som da ble inngått. I en tilleggsavtale (kodicill) til grensetraktaten ble samenes rett til å flytte med sin rein over riksgrensen til det andre landet og der utøve rettigheter etter gammel sedvane bekreftet.

Kodicillen gjelder også i dag. Den har imidlertid helt siden 1800-tallet vært komplettert med konvensjoner som har regulert utøvelsen av den grenseoverskridende reindriften. Den siste konvensjonen, som ble inngått i 1972, opphørte å gjelde ved utgangen av april 2005.

Før utløpet av gyldighetstiden for 1972-konvensjonen nedsatte landene i 1997 en felles reinbeitekommisjon med oppdrag å forberede forhandlingene mellom landene om en ny konvensjon. Reinbeitekommisjonen avgav sin innstilling i 2001. I 2003 ble forhandlinger om en ny konvensjon innledet. Disse forhandlingene ble avsluttet uten at det ble oppnådd enighet. Nye forhandlinger ble startet i desember 2005.

Forhandlingene er nå i februar 2009 avsluttet med at det er oppnådd enighet om en konvensjon om den grenseoverskridende reindriften mellom landene.

Leder for den norske forhandlingsdelegasjonen har vært spesialrådgiver Almar Sagelvmo og for den svenske delegasjonen f.d. generaldirektøren Karl Olov Öster. I delegasjonene har det vært deltakere fra sametingene, reindriftnæringen, samt utenriksdepartementene.

Konvensjonen forutsettes senere undertegnet av den norske landbruks- og matminister og den svenske jordbruksminister. Konvensjonen trer i kraft først når den er ratifisert av regjeringene i Norge og Sverige. Før dette må Norges Storting og Sveriges Riksdag ha gitt sitt samtykke/godkjenning til at avtalen kan inngås.

Konvensjonens innhold

Konvensjonen innledes, som vanlig er i viktige avtaler mellom land, med en såkalt preambel, som angir den mer overgripende bakgrunnen for konvensjonen. Deretter kommer syv kapitler med i alt 34 artikler med hovedbestemmelsene for den grenseoverskridende reindriften. Til konvensjonen finnes to vedlegg, en områdeprotokoll som regulerer i detalj hvilke områder som kan utnyttes for reinbeite, og vedtekter for de norsk-svenske organer som skal administrere konvensjonens anvendelse. Dessuten finnes fire kartbilag, som gir oversikt over beiteområdenes beliggenhet på begge sider av riksgrensen.

Grunnleggende prinsipper

Dette kapittelet i konvensjonen innledes med en definisjon av hvem som berøres av konvensjonen, det vil si de reindriftsutøvende samene, reinbeitedistriktene og samebyene (**artikkel 1**). Videre fastslås at konvensjonens formål er å fremme og utvikle samarbeidet mellom landene, reinbeitedistrikt og samebyer slik at reinbeitet blir utnyttet på en måte som gir et langsiktig grunnlag for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift i begge land (**artikkel 2**).

Den grenseoverskridende reindriften skal i prinsippet utøves med like rettigheter og plikter som følger av den nasjonale retten i respektive land (**artikkel 3**).

De beslutninger om tiltak som nasjonale myndigheter fatter skal skje slik at beiteområdene så langt som mulig beskyttes mot inngrep som vesentlig kan vanskeliggjøre reindriften i området (**artikkel 4**).

For gjennomføring av konvensjonen etableres to faste organer. Det ene, Norsk-svenske reinbeitenemnden, er et forvaltningsorgan, mens det andre er et overprøvingsorgan, Norsk-svenske overprøvningsnemnden (**artikkel 5**). Disse skal hver for seg være lokalisert til et av landene.

Den rett til beite som følger av konvensjonen angis i den særskilte områdeprotokollen (**artikkel 6**).

Områdeprotokollen inneholder 42 beiteområder, hvorav 24 områder i Troms, Nordland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag fylker for svensk reinbeite i Norge, 16 områder i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Ångermanlands og Dalarnas län for norsk reinbeite i Sverige samt 2 områder i Norrbottens län og Nordland fylke for felles norsk og svensk reinbeite. Områdenes eksakte grenser i terrenget angis, og der det er funnet nødvendig, med beitetider og andre vilkår. Dessuten angis hvilke gjerder som er nødvendige for å sikre at reinbeitingen skjer i samsvar med konvensjonen. Ansvar for oppføring og vedlikehold av gjerder og riving av eldre unødvendige gjerder reguleres også.

Nytt i denne sammenhengen er den rett som en sameby og et reinbeitedistrikt får til å avtale samarbeid som innebærer fravik av områdeprotokollen (**artikkel 7**). En slik avtale kan kun omfatte de rettigheter som inngår i reindriftsretten og gjelde områder der minst en av avtalepartene har rett til å utøve reindrift. En slik avtale skal stadfestes av Reinbeitenemnden for å bli gyldig. Bestemmelsene i konvensjonen gjelder så langt de passer i avtaleområdet.

I konvensjonen fastslås at de beiteområdene som angis i områdeprotokollen eller i en samarbeidsavtale ikke innebærer et standpunkt eller uttrykk for statenes oppfatning om omfanget av sedvanemessige rettigheter (**artikkel 8**). Dette innebærer at konvensjonen ikke påvirker de sedvanemessige rettigheter til reinbeite som reindriftsutøvere fra det ene landet har i det andre landet. Prøving av spørsmål om

sedvanerettens omfang begrenses derfor ikke av konvensjonen, men skjer på grunnlag av privatretten i Norge om alders tids bruk og i Sverige om urminnes hevd. Dersom noen mener å ha sedvanemessig rett til reinbeite i det annet land utover de områder som er fastsatt i områdeprotokollen, kan de reise sak for domstolen i dette landet for å få sin sak prøvd. Slikt søksmål fremmes for vedkommende tingrett i Norge og tingsrätt i Sverige. Om det gjennom rettskraftig dom viser seg at reindriftnøtøver fra det ene landet har rett til reinbeite i det andre landet, går dommen foran denne konvensjon. Det andre landet skal se til at berørte reineiere gis mulighet til å nytte retten eller dersom dette ikke er mulig, få økonomisk erstatning i henhold til nasjonal rett.

Særskilte rettigheter for den grenseoverskridende reindriften

Av den tidligere nevnte kodicillen fremgår at den ved passering av riksgrensen ikke åpner for andre byrder på den grenseoverskridende reindriften enn de som angis i kodicillen. I konvensjonen er det angitt i hvilke tilfeller toll-, skatte og avgiftsfrihet skal gjelde (**artiklene 9 og 10**). Disse bestemmelser tilsvarer i hovedsak hva som tidligere har vært praktisert.

Videre angis i konvensjonen, utover tilfellene av toll-, skatte- og avgiftsfrihet, også andre rettigheter vedrørende umerket rein samt slakt og transport av rein (**artikkel 10**).

Norsk-svenske reinbeitememnden

Reinbeitememnden skal bestå av fem medlemmer, som oppnevnes for fire år (**artikkel 11**). Av medlemmene oppnevner regjeringene to hver, hvorav en skal ha bred kunnskap om reindrift og oppnevnes etter forslag fra reindriftnæringen i landet. Lederen oppnevnes av regjeringene i fellesskap etter forslag fra sametingene i landene. Dessuten skal det være varamedlemmer.

Reinbeitememndens oppgaver angis i en særskilt oppregning (**artikkel 12**). Nasjonal forvaltningsmyndighet har ingen forvaltningsoppgaver i henhold til konvensjonen.

Det er en bestemmelse om forpliktelser for sentrale, regionale og lokale myndigheter til å innhente uttalelse fra reinbeitememnden innen det treffes beslutninger som kan berøre den grenseoverskridende reindriften (**artikkel 13**). Dette opphever ikke konsultasjonsplikten i forhold til samiske interesser så langt en slik plikt foreligger etter nasjonal eller internasjonal rett.

Visse sentrale bestemmelser angis for saksbehandlingen i reinbeitememnden (**artiklene 14-16**), bl. a. om klage til norsk-svenske overprøvningsmemnden.

Norsk-svenske overprøvningsmemnden

Overprøvningsmemnden skal bestå av fem medlemmer, som oppnevnes for fire år (**artikkel 17**). Regjeringene oppnevner to medlemmer hver, hvorav en skal ha bred kunnskap om reindrift og oppnevnes etter forslag fra reindriftnæringen i landet og den andre ha dommerkompetanse. Lederen oppnevnes av regjeringene i fellesskap etter et

forslag fra sametingene. Ordføreren skal være dommer eller ha bred dommerkompetanse. Dessuten skal det være varamedlemmer.

Visse sentrale bestemmelser angis for saksbehandlingen i Overprøvingsnemnden (**artikkel 18**). Nemndens beslutninger kan, med unntak av avgjørelser vedrørende konvensjonsavgift i henhold til artikkel 27, ikke påklages eller bringes inn for noen rettsinstans.

Fellesbestemmelser for nemndene

Det er utfyllende bestemmelser for saksbehandlingen i nemndene om gjennomføringen av nemndenes beslutninger (**artiklene 19-23**). Særskilte vedtekter for nemndene finnes som bilag til konvensjonen. Kostnadene for nemndenes virksomhet deles likt mellom landene.

Bestemmelser om tilbakeføring av rein og om overtredelser

Konvensjonen inneholder noen bestemmelser om tilbakeføring av rein (**artiklene 24 og 25**). I prinsippet innebærer disse at sameby eller reinbeitedistrikt er forpliktet til snarest mulig å tilbakeføre rein til lovlig beiteområde. Det er bestemmelser om skilling og kostnader ved tilbakeføring. Reinbeitenemnden har mulighet til å pålegge sameby eller reinbeitedistrikt å føre bort reinen.

Om en reieneier, et reinbeitedistrikt eller en sameby ikke følger en bestemmelse i konvensjonen eller en beslutning av Reinbeitenemnden eller Overprøvingsnemnden, kan Reinbeitenemnden forene et pålegg med tvangsmulkt (**artikkel 26**).

Ved ulovlig beiting kan Reinbeitenemnden beslutte at konvensjonsavgift skal betales av reieneiere, reinbeitedistrikt eller sameby (**artikkel 27**).

Innkrevde konvensjonsavgifter skal anvendes til erstatning for skade eller til tiltak som er til nytte for den grenseoverskridende reindriften (**artikkel 28**).

Særlige bestemmelser

Det er en bestemmelse om registrering av reinmerke for å forhindre forveksling av reinmerker (**artikkel 29**).

Samme mulighet som finnes for å reise søksmål mot nasjonal myndighet skal gjelde ved sak mot Reinbeitenemnden eller Overklagingsnemnden ved beslutninger som kan gi grunnlag for sak om erstatning (**artikkel 30**).

Det er en bestemmelse som regulerer forholdene i relasjon til konvensjonen ved en organisatorisk forandring innenfor reindriften eller den offentlige forvaltningen (**artikkel 31**).

Ikrafttredelse og gyldighetstid

Når konvensjonen trer i kraft, opphører gjeldende overenskomst om visse gjerder langs riksgrensen i Jämtlands län og Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag fylker (**artikkel 32**). Overenskomsten erstattes med nye bestemmelser i områdeprotokollen.

Konvensjonen skal ratifiseres og trer i kraft 30 dager etter at landene har utvekslet sine ratifikasjonshandlinger (**artikkel 33**). Konvensjonen skal oversettes til nordsamisk, lulesamisk og sydsamisk. Oversettelsesarbeidet pågår.

Konvensjonen gjelder i 30 år fra ikrafttredelsen (**artikkel 34**). Om den ikke sies opp senest fem år før utgangen av den perioden, forlenges den for ytterligere 10 år. Deretter kan konvensjonen forlenges i ytterlige 10-årsperioder.